

активності стосовно стану довкілля; наявністю позитивної мотивації до екологічно доцільної поведінки й діяльності в природі й непрагматичного характеру взаємодії з нею та відповідає екоцентричній орієнтації свідомості [4, с. 11].

Виховання екологічного світогляду підростаючого покоління сприяє розвитку екологічного грамотного суспільства. Однак, у практиці роботи шкіл спостерігається невідповідність між збільшенням зацікавленості до екологічних знань і необхідністю у перегляді цілей та змісту екологічної освіти. Адже саме екологічна свідомість, як один із елементів, що складають основу екологічної культури, відіграє ключову роль у досягненні цілей екологічної освіти і виховання.

Таким чином, слід підкреслити, що домінуючим напрямом навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах у ХХІ столітті має бути вдосконалення змісту екологічної освіти і виховання як механізму формування екологічної свідомості школярів.

Список використаних джерел:

1. Концепція екологічної освіти України. – К.: Аспект-Поліграф, 2008. – 32 с.
2. Мусієнко М.М. Екологія: тлумачний словник. – К.: Либідь, 2004. – 376 с.
3. Отношение школьников к природе: (Педагогическая наука – реформе школы) / Под ред. И.Д. Зверева, И.Т. Суравегиной. – М.: Педагогика, 1988. – 128 с.
4. Сяська І.О. Формування екологічної свідомості старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. «Теорія і методика виховання» / І.О. Сяська. – Миколаїв, 2010 – 25 с.

Шийка Ю.І.

асистент,

Національний університет «Львівська політехніка»

СУЧАСНИЙ СТАН БІЛІНГВАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Протягом століть території сучасної України були під впливом різних держав, а відтак і різноманітних мов та культур, що і спричинило до зародження білінгвізму. На сьогодні у межах незалежної України проживає більше сотні етнічних груп. Україна є порівняно етнічно однорідною країною, де етнічні українці становлять приблизно 75%

населення [1]. Однак в окремих регіонах мешкають представники різних національних меншин, серед яких поляки, угорці, румуни, молдавани, росіяни тощо. Проте частка представників національних меншин не є однаковою. Так, якщо у західних регіонах кількість представників національних меншин не перевищує 3-5%, то у деяких східних областях їх частка становить близько 48-49% [1]. Проте не всі групи національних меншин однаково забезпечені доступом до освітніх чи культурних закладів, які б використовували їхню рідну мову. Наприклад, упродовж 1999-2000 н.р. російською мовою навчалися близько 32% учнів, зважаючи на той факт, що етнічні росіяни становлять приблизно 20% від загальної кількості населення України [1]. Мовами інших національних меншин навчалися близько 1% учнів, серед яких румунською – 35 тис., угорською – 22 тис., кримськотатарською – 4 тис., польською – 1 тис. [1].

Білінгвальна освіта в Україні не є феноменом XXI століття. Так, у 1919 р. у Галичині діяли 2420 народних (початкових) шкіл з українською мовою викладання [3]. Проте з приходом польською влади перед українськими школами постала проблема полонізації. Першим етапом до переведення шкіл на польську мову навчання стало усунення громадського чиннику у шкільній адміністрації. Шкільні ради втратили своє значення, і у 1933 р. їх повністю скасували. У 20-х рр. XX ст. українські школи Галичини стали двомовними, а згодом повністю перейшли на польську мову. У 1921-22 рр. різко зросла кількість польських шкіл. Згідно із законом міністра освіти С. Грабського, українські і польські школи однієї місцевості об'єднувались в одну – утравістичну, або двомовну. Закон дозволяв батькам обирати мову навчання для своїх дітей. Проте результати таких волевиявлень часто ігнорувались польською адміністрацією.

Система неперервної мовної освіти, а також мовна політика України сприяють оволодінню державною мовою, а також вивченню іноземних мов, що своєю чергою сприяє розумінню іншої культури та розвитку толерантності до представників інших етнічних груп населення. Білінгвальна освіта в Україні реалізується за двома напрямками [4]:

- мовна освіта для національних меншин (учні вивчають рідну та державну мову);
- вивчення іноземної мови українцями (учні вивчають рідну та іноземну мову).

В Україні функціонує система державних шкіл з чітко визначеними основними мовами викладання. У більшості шкіл навчання проводиться державною – українською – мовою, а іноземна мова вивчається як

окремий предмет. Водночас існують школи з російською, польською, угорською та румунською (молдавською) мовами навчання, де усі навчальні дисципліни, крім української мови, літератури та іноземної мови, викладаються відповідно російською, польською, угорською чи румунською мовою. Недоліком такої системи шкіл можна назвати той факт, що учні україномовних шкіл, які знаходяться у регіонах, де мешкає та чи інша національна меншина, отримують недостатньо знань про мову й культуру останньої. Водночас, учні неукраїномовних шкіл недостатньо добре інтегруються в українське суспільство, не отримують високого рівня знань з української мови і, як результат, у них виникають проблеми з гуманітарною, природничою та технічною термінологією, що створює труднощі під час навчання у вищих навчальних закладах, в яких викладання навчальних дисциплін, згідно з чинним законодавством, повинне здійснюватися державною мовою [1].

Загалом у школах національних меншин України почала застосовуватися практика білінгвального навчання. Одним з прикладів створення таких шкіл може служити ухвала Уряду АР Крим від 1997 р. про Програму формування і розвитку мережі освітніх закладів, класів з українською, кримськотатарською мовою навчання, шкіл і класів з двома мовами навчання. Зрештою створення білінгвальних шкіл є доцільнішим, аніж формування шкіл з навчанням виключно мовою національної меншини, адже не завжди є можливість забезпечити такі школи фахівцями зі всіх дисциплін, які б були носіями мови національної меншини чи володіли нею на рівні носія. Окрім того існує ризик, що випускники таких шкіл опиняться у мовній ізоляції, відрізані від кар'єрних можливостей на відміну від випускників білінгвальних шкіл. Білінгвальні школи на практиці можуть бути кількох видів. Наприклад, у кримськотатарських школах у початкових класах мовою викладання є мова національної меншини. Згодом нею викладають предмети, пов'язані з мовою, культурою та історією кримськотатарського народу. Мовою викладання інших предметів стає російська. Схожа система застосовується і у школах з польською мовою викладання, з тією різницею, що природничі та гуманітарні предмети згодом викладаються українською мовою.

Як приклад двомовної школи можна навести СЗШ № 3 у м. Верхньодніпровськ Дніпропетровської області. Згідно з наказом відділу освіти Державної адміністрації Дніпропетровської області № 144 від 28.09.2010 р. про забезпечення організаційно-методичного супроводу щодо поліпшення вивчення української мови у Верхньодніпровській СЗШ № 3 розроблені методичні рекомендації щодо застосування елементів двомовного навчання при вивченні

окремих предметів у школі. Такий наказ скерований на покращення вивчення української мови і розширення сфери її застосування в загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин. Починаючи з 2008-2009 н.р. у школі здійснювався поступовий перехід на білінгвальне вивчення окремих предметів. Таке навчання передбачало одночасне використання української та російської мови. Можна навести такі приклади елементів двомовного навчання:

- у 10 класі математичного профілю використовуються україномовний навчальний посібник О. Митника «Логіка»;
- у 2-9 класах при вивченні англійської мови використовується україномовний підручник О. Карп'юк «Англійська мова»;
- у 5-11 класах на уроках математики використовуються дидактичні матеріали українською мовою;
- навчальна дисципліна «Історія України» у 5, 6, 10 і 11 класах викладається українською мовою;
- при вивченні навчальної дисципліни «Географія» у 9 класі застосовується білінгвальне навчання з використанням україномовного підручника та атласу України.

Під час проведення білінгвальних занять учителі звертали увагу на те, щоб учні не змішували дві мови. Окрім того самі не переходили з однієї мови на іншу без відповідного попередження. На уроках з предметів природничо-математичного циклу шляхи розв'язання задачі або прикладу обговорюються українською мовою. Наприкінці уроку короткий висновок робиться спочатку російською, а потім українською мовою. На уроках української мови більше уваги приділяється лексичі, яка використовується під час вивчення інших навчальних дисциплін.

Ще одним прикладом успішного функціонування білінгвальних шкіл в Україні може служити спеціалізована школа № 20 м. Києва з поглибленим вивченням французької мови, яка існує з 1979 р. і у якій у 2000 р. з'явився двомовний профіль. Загалом у школі навчаються близько 840 учнів, 490 з яких вчать за програмою двомовного профілю. Уже з 1 класу учні починають поглиблене вивчення французької мови. У 2 класі додається ще одна іноземна мова – англійська. Вивчення математики французькою мовою починається у 3 класі. У базовій школі математика, інформатика, історія та географія викладаються французькою мовою. У старшій школі продовжується вивчення деяких предметів французькою мовою, окрім того вводяться спеціальні курси ділової французької мови, французької літератури та технічного перекладу для вдосконалення володіння французькою мовою.

Так зване мовне питання відіграє важливу роль у формуванні державної етнополітики. Слід зауважити, що мова має безпосереднє значення у навчально-виховному процесі, формуванні громадянської відповідальності та самосвідомості. Однак, часто виникають проблеми з політизацією цього питання з боку різних політичних сил. Аби уникнути ізоляціоністських тенденцій, державна влада України та відповідні установи АР Крим докладають значні зусилля щодо гармонійного поступового розвитку української культури та освіти на півострові, а також мов та культур національних меншин, відповідно до Конституції України, Конституції Автономної Республіки Крим, Закону України «Про національні меншини в Україні» та інших нормативно-правових актів [2].

Список використаних джерел:

1. Багатокультурність і освіта. Перспективи запровадження засад полікультурності в системі середньої освіти України. Аналітичний огляд та рекомендації [Електронний ресурс] / за ред. О. Гриценка // Українські культурні дослідження. Експериментальна веб-сторінка науковців УЦКД. – Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_3.php
2. Беднарський І., Шевчук О. Проблеми навчання державною мовою та мовами національних меншин у загальноосвітніх навчальних закладах АР Крим [Електронний ресурс] / Регіональний філіал НІСД у м. Сімферополі. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/desember08/19.htm>;
3. Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. – Нью-Йорк, 1985.
4. Товчигречка Л. В. Особливості двомовної освіти в Україні / Л. В. Товчигречка // Педагогічний дискурс. – 2011. – № 9. – С. 346-349.